

23 Αυγούστου, Παγκόσμια Ημέρα Κατάργησης Δουλεμπορίου

Στις 23 Αυγούστου 1791 άρχισε η εξέγερση των μαύρων δούλων στη νήσο Ισπανιόλα της Καραϊβικής (σημερινή Αϊτή και Δομινικανική Δημοκρατία), που οδήγησε στην κατάργηση του διατλαντικού εμπορίου δούλων. Η επέτειος αυτή από το 1998 εορτάζεται ως μια ευκαιρία για περίσκεψη και μελέτη για τα ιστορικά αίτια, τις μεθόδους και τις συνέπειες αυτής της τραγωδίας για το ανθρώπινο γένος. Την ίδια αυτή μέρα ίσως πρέπει να σκεφτούμε πως μπορούμε να αντιμετωπίσουμε το σύγχρονο δουλεμπόριο, μια ακόμα τραγωδία του σύγχρονου πολιτισμού.

Γενικά στοιχεία

Η δουλεία υπήρξε συστατικό στοιχείο των κοινωνιών της αρχαιότητας.

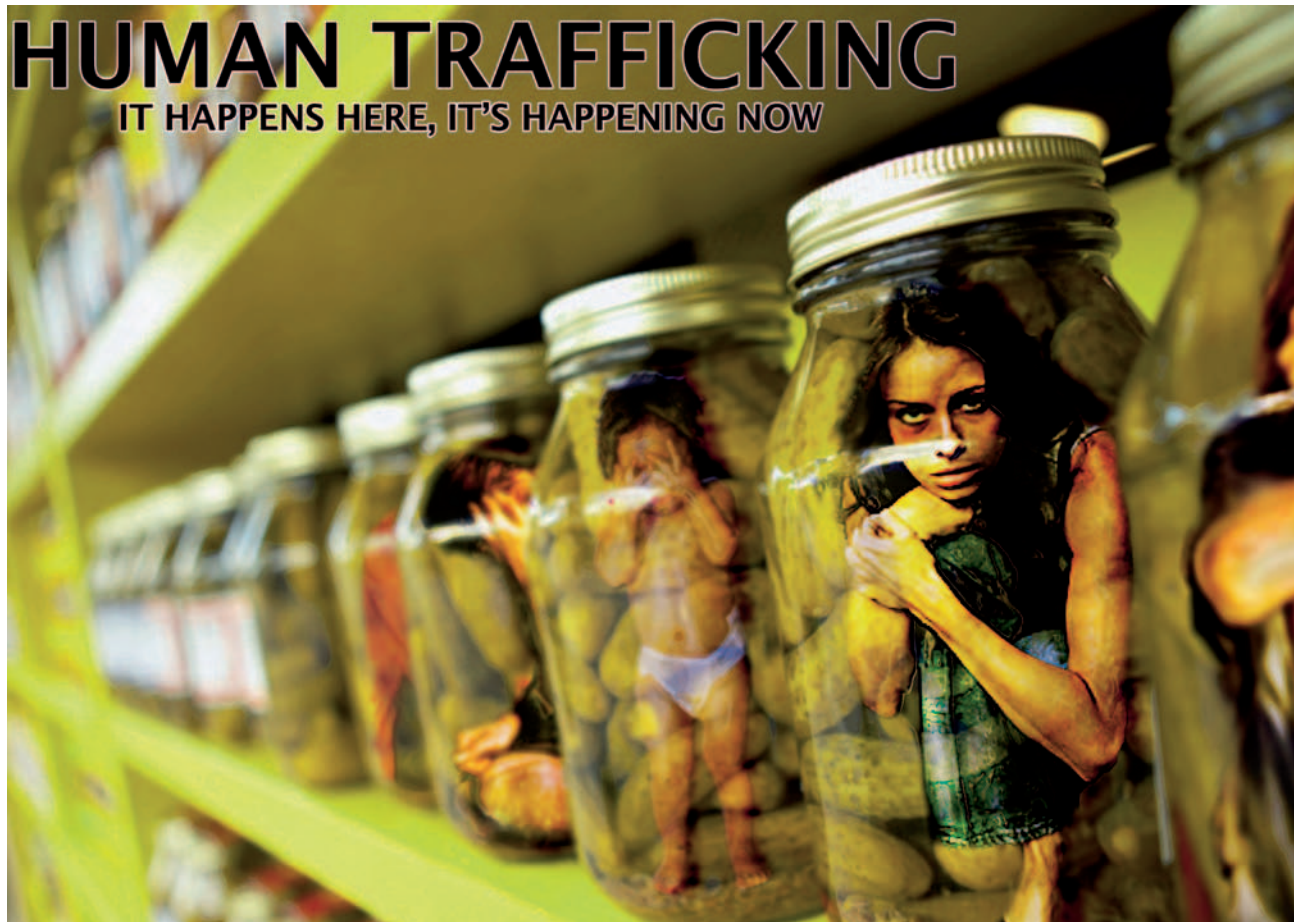
Σε κατάσταση δουλείας περιέπιπτε κάποιος κατόπιν αιχμαλωσίας σε πόλεμο, αρπαγής σε επιδρομές ή πειρατείες, πώλησης από τους γονείς ή άλλους συγγενείς, καταδίκης λόγω σοβαρών εγκλημάτων, αδυναμίας αποπληρωμής χρεών, αλλά

και ως απόγονος δούλων γονέων. Οι δούλοι δεν είχαν κανένα δικαίωμα, όπως να διαθέτουν περιουσία, να δημιουργήσουν οικογένεια, να συνάπτουν δικαιοπραξίες κτλ.

Στην αρχαία Αίγυπτο χρησιμοποιήθηκαν χιλιάδες δούλων από πολεμικές αιχμαλωσίες στα λατομεία, στα μεταλλεία, στα βασιλικά κτήματα και στην κατασκευή των ανακτόρων και των πυραμίδων. Οι Ισραηλίτες είχαν επίσης δούλους. Στη Μεσοποταμία, τις Ινδίες και την Κίνα χρησιμοποιούνταν δούλοι σε οικιακές και σε παραγωγικές εργασίες, στους αγρούς και τις οικοδομές, αλλά και στο στρατό. Στην Ασσυρία και τη Βαβυλώνα η δουλεία ήταν πολύ σκληρή και οι δούλοι προέρχονταν γενικά από τους αιχμαλώτους πολέμου.

Ελληνορωμαϊκός κόσμος

Ο Ηρόδοτος (6,137) αναφέρει πως η δουλεία ήταν παλαιότερα άγνωστη στις ελληνικές πόλεις, αλλά διαδόθηκε σταδιακά στην Ελλάδα. Στα ομηρικά έπη εμφανίζονται δούλοι, αιχμάλωτοι πολέμου ή αγορασμένοι από πειρατές, μαζί με τα παιδιά

TO BE SOLD, on board the
 Ship *Banc-Yland*, on Tuesday the 6th
 of May next, at *Ashley-Ferry*; a choice
 cargo of about 250 fine healthy
NEGROES,
 just arrived from the
Windward & Rice Coast.
 —The utmost care has
 already been taken, and
 shall be continued, to keep them free from
 the least danger of being infected with the
SMALL-POX, no boat having been on
 board, and all other communication with
 people from *Charles-Town* prevented.
Austin, Laurens, & Appleby.
 Full one Half of the above Negroes have had the
 P.O.X in their own Country.

τους, ως πιστοί σύμμαχοι του κυρίου τους, που τους μεταχειρίζεται με γενναιοφροσύνη μέσα στην οικογένειά του.

Κατά τον 7ο και 6ο αιώνα, ο αριθμός των δούλων μεγάλωνε σταδιακά, πρώτα στις μικρασιατικές ελληνικές πόλεις, όπως επίσης στη Χίο και στη Μίλητο και ύστερα στην ηπειρωτική Ελλάδα, ιδίως στην Κόρινθο και στην Αθήνα. Κατά τον 7ο αιώνα μεγαλύτερο σκλαβοπάζαρο του ελληνόφωνου χώρου ήταν η Χίος, αργότερα αναφέρεται ότι στη Δήλο επωλούντο 1.000 δούλοι ημερησίως.

Βεβαίως, ο θεσμός της δουλείας είχε κατά καιρούς στην Ελλάδα διαφορετική αντιμετώπιση. Τελικά απαγορεύτηκε η υποδούλωση για χρέη και πρώτο δείγμα σ' αυτή την κατεύθυνση έδωσε στην Αθήνα η νομοθεσία του Σόλωνα. Διάφοροι Έλληνες διανοητές ασχολήθηκαν με το θέμα της δουλείας αλλά δεν διαφώνησαν με την ύπαρξη του θεσμού.

Στη Σπάρτη δούλοι ήταν οι Ειλώτες και λόγω του σημαντικά μεγαλύτερου αριθμού των Ειλώτων από αυτόν των πολιτών και εξ αιτίας του φόβου εξεγέρσεων, η σπαρτιατική εξουσία τους αντιμετώπιζε βίαια. Αναφέρεται δε ότι ήταν έθιμο να σφραγίζεται το πέρασμα του έφηβου πολίτη στην ανδρική ηλικία με το φρόνο ενός ή περισσότερων Ειλώτων.

Στη Ρώμη η δουλοκτησία πήρε σταδιακά διαφορετική μορφή από εκείνη στην Ελλάδα. Κάθε ρωμαϊκή οικογένεια είχε τουλάχιστον ένα δούλο, ενώ οι πλούσιες οικογένειες είχαν συνήθως εκατοντάδες.

Οι δούλοι της Ρώμης και των υπολοίπων πόλεων προέρχονταν κατά δεκάδες χιλιάδες από όλες τις επαρχίες της αυτοκρατορίας. Στα σκλαβοπάζαρα της Ρώμης υπήρχε μεγάλη προσφορά ανθρώπων κάθε φυλής και για όλες τις δουλειές. Η συμπεριφορά της εξουσίας και των κυριών προς τους δούλους ήταν συνηθέστατα εξευτελιστική.

Μεσαίωνας

Με τη σταδιακή διάδοση του χριστιανισμού στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, άρχισε να δημιουργείται ελ-

πίδα για βελτίωση της ζωής των δούλων, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να προσχωρήσουν στη νέα θρησκεία... Όμως και στον ισλαμικό κόσμο γινόταν αποδεκτός ο θεσμός των δούλων, ο προφήτης ζητάει όμως να έχουν οι πιστοί απέναντι στους δούλους κα-

λή συμπεριφορά. Στις προκολομβιανές κοινωνίες των Αζτέκων, των Ίνκας και των Μάγιας οι δούλοι ήταν κυρίως αιχμάλωτοι πολέμων. Συχνά επιλέγονταν ανάμεσά τους τα θύματα προς θυσία στους θεούς!

Νεότερη εποχή

Η ανακάλυψη της ανατολικής ακτής της Αφρικής και η κατάκτηση και αποικιοποίηση της Αμερικής από τους Ευρωπαίους στα τέλη του 15ου αιώνα οδήγησε σε μια άνθιση του δουλεμπορίου και σε μετακινήσεις πληθυσμών από την Αφρική στην Αμερική για περίπου τρεις αιώνες. Το 15ο αιώνα πωλητές δούλων από την κεντρική Αφρική σε αγορές της Μέσης Ανατολής και των Ινδιών ήταν Άραβες έμποροι. Οι ίδιοι αυτοί έμποροι διακινούσαν και Ευρωπαίους δούλους που είχαν αιχμαλωτιστεί από πειρατές σε επιδρομές στη νότια Ιταλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Κατά το 16ο αιώνα αρχίζει να συμμετέχει στο δουλεμπόριο και η Βρετανία, η οποία αμφισβητεί με πολεμικές ενέργειες το «προνόμιο» της Πορτογαλίας να προμηθεύει την Αμερική με δούλους. Αρωγός των Εγγλέζων σ' αυτή την προσπάθεια ήρθαν Γάλλοι, Ολλανδοί, Δανοί και οι άποικοι της Βόρειας Αμερικής.

Στο δεύτερο μισό του 17ου αιώνα αναπτύχθηκε στις νότιες επαρχίες της Βόρειας Αμερικής το σύστημα των μεγάλων αγροκτημάτων (φυτείες),

το οποίο απαιτούσε τεράστιο αριθμό εργατικών χεριών. Έτσι άρχισε η μαζική εισαγωγή μαύρων δούλων από την Αφρική.

Στα τέλη του 18ου αιώνα τα αγγλικά εμπορικά πλοία εκτελούσαν ταξίδια για την κάλυψη του λεγόμενου «τριγωνικού εμπορίου»: μετέφεραν από τα βρετανικά λιμάνια, κυρίως το Λίβερπουλ, μέταλλα, υφάσματα και όπλα στη βάση του Cape Coast στη σημερινή Γκάνα της Δυτικής Αφρικής.

Κατάργηση της δουλείας

Η Δανία απαγόρευσε το 1792 νομοθετικά ως πρώτη χώρα το εμπόριο δούλων. Ακολούθησαν η Βρετανία το 1807 και οι ΗΠΑ το 1808. Το τέλος του δουλεμπορίου προέκυψε από τις επαναστάσεις των σκλάβων. Στο νησί του Άγιου Δομίνικου, όπου ξεσηκώθηκαν τον Αύγουστο του 1791, πήραν την εξουσία, κατήργησαν τη δουλεία και εδραίωσαν το πρώτο κράτος «μαύρων» της αμερικανικής ηπείρου, την Αϊτή. Σοβαρές εξεγέρσεις σκλάβων και απελεύθερων μαύρων έγιναν και σε άλλα νησιά της Καραϊβικής, οι οποίες οδήγησαν τους επαναστάτες την εποχή των αγγλογαλλικών πολέμων να αποκτήσουν, με γαλλική βοήθεια, τον έλεγχο σε πολλά νησιά, όπως η Γκρενάδα, ο Άγιος Βικέντιος, η Αγία Λουκία, η Τζαμάικα και το Τρινιντάντ. Ακόμα κι όταν αυτές οι παράτολμες ενέργειες δεν στέφθηκαν τελικά από επιτυχία.

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στα διάφορα κοινοβούλια αφορούσαν μόνο το εμπόριο των δούλων, όχι όμως το θεσμό της δουλείας, αν και διάφοροι μηχανισμοί κατάφεραν με κρατική υποστήριξη να συνεχίζουν το απάνθρωπο έργο τους. Οι Βρετανοί εξακολουθούσαν να αγοράζουν μαύρους στα δουλοπάζαρα για να τους χρησιμοποιούν στους πολέμους επιβολής και διατήρησης της βρετανικής αυτοκρατορίας.

Δουλεία στον 20ο αιώνα

Η «Κοινωνία των Εθνών» (πρόδρομος οργανισμός του ΟΗΕ) κήρυξε το 1926 πανηγυρικά την κατάργηση της δουλείας σε οποιαδήποτε μορφή της. Αυτό επιβεβαιώθηκε το 1948 με την έγκριση της Χάρτας στον ΟΗΕ για τα «δικαιώματα του ανθρώπου». Παραπτώματα που σχετίζονται με δουλεμπόριο και διατήρηση δούλων εκδικάζονται από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Στις δεκαετίες από το 1950 και μετά δεν υπάρχει στον κόσμο δουλεία με την παλαιά μορφή, αν και είναι πολύ δύσκολο να εντοπιστούν και ερευνηθούν οι σχέσεις εξάρτησης πάμπτωχων ανθρώπων σε διάφορα σημεία της υδρογείου από τοπικούς γαιοκτήμονες και βιομηχάνους, οι οποίοι μονοπωλούν την προσφορά εργασίας στην περιοχή τους ή από πάμπλουτους Άραβες σείχηδες, οι οποίοι διατηρούν στρατιές νεαρών Ινδοπακιστανών και Αφρικανών! Σε πολλές χώρες, κυρίως της Αφρικής, της Ασίας και της Νότιας Αμερικής αλλά, μετά την κατάρρευση του

σοβιετικού μπλοκ, και στην Ευρώπη, παρουσιάζονται φαινόμενα όμοια με αυτά της δουλείας, όπως λαθραία διακίνηση μεταναστών, επιβολή παιδικής εργασίας, λαθρεμπόριο ανθρωπίνων οργάνων, εκμετάλλευση πορνείας κ.ά. «Το νέο δουλεμπόριο» έχει γίνει ένα από τα πιο σημαντικά και εκτεταμένα προβλήματα της εποχής μας.

Trafficking

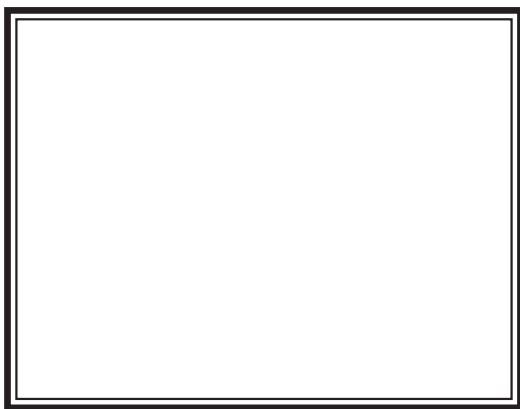
Στις αρχές του 21ου αιώνα, το εμπόριο γυναικών αποτελεί μια μορφή σύγχρονου δουλεμπορίου, καθώς, όπως και σε άλλες εποχές, οι γυναίκες - θύματα παραμένουν «κτήματα» των διακινητών που τις εμπορεύονται, στερούνται στοιχειωδών δικαιωμάτων στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο ζώντας σε καθεστώς παρανομίας και επομένως αποκλεισμού και είναι υποχρεωμένες να εργάζονται υπό οποιοδήποτε συνθήκες.

Παιδική εργασία: Ανήλικα παιδιά εξαναγκάζονται σε εργασία, για ελάχιστη ή καθόλου αμοιβή, και υφίστανται συνθήκες και καταστάσεις ακατάλληλες για την ηλικία τους, ενώ δεν λαμβάνουν, στην συντριπτική πλειοψηφία, την μόρφωση και την ψυχαγωγία που απολαμβάνουν οι ελεύθεροι συνομήλικοί τους.

Σεξουαλική δουλεία: Περιλαμβάνει διάφορες πρακτικές, όπως τη σεξουαλική εκμετάλλευση του θύματος από ένα άτομο, την υποχρεωτική εκπόρνευση, την πώληση για γάμο κ.α.. Από τη φύση της η δουλεία σημαίνει ότι ο σκλάβος είναι εξ ορισμού, στη διάθεση του ιδιοκτήτη του για σεξ. Μάλιστα στις περισσότερες κοινωνίες, η συνουσία με δούλο δεν θεωρείται μοιχεία. Η σεξουαλική δουλεία είναι απαγορευμένη παγκοσμίως αλλά εξακολουθεί να είναι ένα είδος εκμετάλλευσης του συνανθρώπου, με τις εκτιμήσεις για τα θύματα ετησίως να κινούνται από μερικές εκατοντάδες χιλιάδες, έως δεκάδες εκατομμύρια.

Δουλεία λόγω καταγωγής: Σε ορισμένες χώρες, κυρίως της Αφρικής, η ιδιότητα του σκλάβου μπορεί να περάσει από τη μία γενιά στην άλλη, φτάνοντας σε βάθος αιώνων. Μπορεί ο σκλάβος να είχε κάποιο χρέος για το οποίο υποθήκευσε τον εαυτό του και την οικογένειά του, ή απλά να είχε την ατυχία να γεννηθεί στην κάστα των δούλων. Τα θύματα αυτής της μορφής δουλείας υπολογίζονται στα 4.000.000 περίπου παγκοσμίως.

Καταναγκαστική εργασία: Τα 12 με 13 εκατ. άτομα παγκοσμίως που εξαναγκάζονται με κάποιο τρόπο να εργαστούν για όφελος τρίτου, με ελάχιστη ή και καθόλου αμοιβή και συνήθως υπό απειλή βίας για τους ίδιους ή τους οικείους τους, υπολογίζεται ότι αποφέρουν οικονομικά κέρδη ύψους 31.6 δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως.]

Πηγές

- Ιστορία της Τεχνολογίας, του Στ. Γ. Φραγκόπουλου, Καθηγητή ΤΕΙ Αθήνας.
- M. M Austin, P. Vidal-Naquet, «Οικονομία και Κοινωνία στην αρχαία Ελλάδα», εκδ. Δαίδαλος.
- Αγγλικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, «Κοινωνική Ιστορία της αρχαίας Αθήνας», εκδ. Κουτσουμπός.
- <http://egpaid.blogspot.com>
- el.wikipedia.org